

همایش ملی کارآفرینی و تجاری سازی رشته زبان و ادبیات عربی و ششمین گردهمایی

سراسری مدیران گروه های عربی، دانشگاه سمنان، ۱۳ و ۱۴ اسفند ۱۳۹۳

آموزش و کارآفرینی در رشته ی زبان و ادبیات عربی

پروین فرهادی*، صدیقه اسدی مجره**، رعنا فرهادی***

چکیده

رسالت اساسی آموزش عالی عبارت از تسهیل رشد و تکامل انسان، توسعه و غنای دانش و فرهنگ کشور و پرورش نیروی انسانی مورد نیاز جامعه است. لذا، تربیت نیروهای متخصص منطبق بر نیازهای کشور اهمیت بسیاری دارد. و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر کشور با توجه به تربیت نیروهای متخصص ممکن می شود. برنامه های درسی و فرآیندهای اجرایی آموزش باید به گونه ای طراحی شوند که مهارت های لازم را در دوماحور تخصصی و فردی به دانشجویان ارائه کنند. چرا که بهبود کیفیت آموزش عالی، کاهش بیکاری دانش آموختگان و کارآفرینی را در پی خواهد داشت. این پژوهش با هدف پاسخ به این سؤال انجام گرفته است: که آیا اصولاً امکان کارآفرینی در حوزه رشته زبان و ادبیات عربی در سایه آموزش تخصص ها وجود دارد یا خیر؟ ضمن اثبات این موضوع در نهایت ایده های جدیدی برای کارآفرینی در رشته عربی (گرایش مترجمی) ارائه شده است. از جمله این پیشنهادات، تغییر سرفصل دروس و واحدهای آموزشی این رشته و تقسیم بندی رشته ادبیات عرب (گرایش مترجمی) به شاخه ها و زیرمجموعه های تخصصی تر، جهت تربیت و آموزش نیروهای متخصص با هدف کارآفرینی و جذب در بازار کار می باشد.

کلمات کلیدی: رشته ی زبان و ادبیات عربی، گرایش مترجمی، آموزش، کارآفرینی، بازار کار.

* کارشناس ارشد مترجمی زبان عربی دانشگاه تهران (نویسنده مسؤل)

** دانشجوی دکتری زبان و ادبیات عربی دانشگاه سمنان

*** کارشناس زبان و ادبیات عربی دانشگاه شهید مدنی

مقدمه

یکی از اهداف تاسیس مراکز آموزش عالی، آماده سازی دانش آموختگان برای ورود به محیط کار و کارآفرینی است. اما همه ساله هزاران نفر از افرادی که از رشته های علوم انسانی فارغ التحصیل می شوند فاقد مهارت لازم برای ورود به بازار کار هستند. و این در حالیست که موفقیت دانش آموختگان در جذب و ورود به بازار کار، به مهارت های تخصصی و فردی آنان بستگی دارد. از جمله راهکارهای مناسب مورد توجه اکثر کشورها برای رفع این مشکل، ترویج کارآفرینی در دانشگاه هاست. در توسعه کارآفرینی، آموزش در کنار عوامل تسهیل کننده دیگر مانند قوانین و دستورات، مکانیزم های حمایتی، فرهنگ سازی و ... جایگاهی منحصر به فرد و انکار ناپذیر دارد. و یافته های کلی برخی مطالعات حاکی از آن است که آموزش ارتباط مستقیمی با توانمندی شغلی و تولیدی دارد. (مکی آل آقا، ۱۳۸۶، ۱۱۷).

این پژوهش با هدف پاسخ به این سؤال انجام گرفته است: که آیا اصولاً امکان کارآفرینی درحوزه رشته زبان و ادبیات عرب در سایه آموزش وجود دارد یا خیر؟ ضمن اثبات این موضوع در نهایت ایده های جدیدی برای کارآفرینی در رشته عربی (گرایش مترجمی) ارائه شده است.

اهمیت موضوع

بیشتر مطالعات و تحقیقات در زمینه کارآفرینی در حوزه علم و صنعت انجام شده اند و تعدادی از مطالعات نیز تحت عنوان کارآفرینی در حوزه علوم انسانی می باشند. اما مطالعه ای درباره کارآفرینی در رشته عربی در کشور انجام نشده است؛ لذا اهمیت و ضرورت موضوع بیشتر احساس می شود.

پیشینه پژوهش

مطالعات و تحقیقات متعددی درحوزه آموزش و کارآفرینی انجام شده است که در اینجا تنها به ذکر چند تحقیق بسنده می کنیم:

- مقاله ای با عنوان نقش دانشگاه در توسعه کارآفرینی توسط بدیع الزمان مکی آل آقا در سال ۱۳۸۶ در دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن انجام گرفته است. در این پژوهش، محقق در پی یافتن پاسخ این سوال است که عوامل گسترش و ترویج کارآفرینی در دانشگاه چیست؟ در این راستا شناسایی موانع و

عوامل توسعه و گسترش کارآفرینی در دانشگاه مدنظر بوده و در نهایت راهکارهای عملی به منظور ارتقا و توسعه کارآفرینی در بین دانش آموختگان دانشگاه ارائه شده است.

- پژوهش دیگری با عنوان توسعه کارآفرینی و دانش آموختگان توسط جعفر هزار جریبی در سال ۱۳۸۲ در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به نگارش درآمده است. در این پژوهش به ویژگی‌های کارآفرینی در بین دانش آموختگان دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی به ویژه رشته های علوم انسانی پرداخته شده است.

- سعید صفری و مهدی سمیع زاده مقاله ای با عنوان نیازسنجی آموزش دانش و مهارت کارآفرینی در رشته های علوم انسانی، در سال ۱۳۹۱، در دانشکده علوم انسانی دانشگاه شاهد انجام داده اند. این تحقیق با هدف شناسایی وضعیت آموزش کارآفرینی و نیازسنجی آموزش کارآفرینی در رشته های علوم انسانی با توزیع ۹۷ پرسشنامه بین دانشجویان و ۳۶ پرسشنامه بین استادان انجام شده است. نتایج حاصل نشان می دهد تقریباً در همه رشته های علوم انسانی دانشگاه، وضعیت آموزش کارآفرینی چه از دید دانشجویان و چه از دید استادان دارای وضعیت نامناسبی است. در حقیقت مواد، محتوا و برنامه های فرعی علمی آموزشی و حتی شیوه های تدریس در رشته های علوم انسانی در انتقال مفاهیم کارآفرینی و کسب و کار به دانشجویان وضعیت مناسبی ندارند.

- مقالات دیگری نیز در این حوزه به نگارش درآمده است که گذرا به آنها اشاره می کنیم:

۱. امین بیدختی، علی اکبر (۱۳۸۷)؛ «توسعه کارآفرینی دانشگاهی (مفاهیم، الگوها، فرصت ها، چالش ها و راهکارها»، مجله کار و جامعه، ش ۱۰۲.

۲. پورکاظمی، محمد حسین (۱۳۸۸)؛ «وضعیت راهیابی فارغ التحصیلان رشته های علوم انسانی و اجتماعی دانشگاههای دولتی به بازار کار»، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ش ۵۲.

۳. جعفرزاده، مرتضی؛ بازرگان، عباس (۱۳۸۳)؛ «تحلیل عوامل مؤثر در کارآفرینی دانش آموختگان دانشگاه تهران»، فصلنامه مدیریت فرهنگ سازمانی، ش ۷.

۴. سلیمی، جمال؛ عبدی، علی (۱۳۸۷)؛ «کارآفرینی؛ اصول و مبانی، روش های آموزش و نقش دانشگاه در آموزش آن»، مجله کار و جامعه، ش ۱۰۱.

۵. فراهانی، ابوالفضل؛ گودرزی، محمود؛ نادری، ندا (۱۳۸۹)؛ «کارآفرینی دانشجویان از نظر دانش آموختگان»، فصلنامه مدیریت ورزشی، ش ۶.

۶. خسروی پور، بهمن؛ منجم زاده، زهره (۱۳۸۸)؛ «نقش آموزش عالی در کارآفرینی و اشتغال زنان»، مجله کار و جامعه، ش ۱۱۱.

۷. حلاج یوسفی، محمدرضا، نیکی اسفهلان، خلیل زاده (۱۳۹۰)، «کارآفرینی در علوم انسانی»، کنفرانس ملی کارآفرینی، تعاون، جهاد اقتصادی.

با وجود مطالعات متعدد انجام شده در حوزه کارآفرینی و علوم انسانی، هنوز تحقیق و مطالعه ای درباره کارآفرینی در رشته عربی در کشور انجام نشده است.

روش تحقیق

پژوهش حاضر برحسب هدف، کاربردی می باشد و مطالب با استفاده از منابع کتابخانه ای و پایگاههای تحقیقاتی الکترونیکی و تجربیات نگارندگان گردآوری شده است.

بیان مسأله

مجموعه ی رشته ی زبان و ادبیات عربی به علاقه مندان این رشته امکان تحصیل در دو گرایش را فراهم آورده که عبارتند از: ۱- مترجمی عربی ۲- ادبیات عرب. که اگر سرفصل های آموزشی متناسب و همسو با نقشه ی جامع علمی کشور باشد، فارغ التحصیلان این دو گرایش طبیعتاً مشکلی در جذب و ورود به بازار کار نخواهند داشت. اما مسئله ای که بایستی مورد توجه قرار گیرد این است که اکثر سرفصل ها و واحدهای آموزشی این رشته متناسب با بازار کار کنونی کشور نیست. به عنوان مثال، اگر بخواهیم گرایش مترجمی عربی را بررسی کنیم، به دلیل منسجم نبودن دروس و ناکافی بودن زمان آموزش و همچنین عدم تناسب محتوای بعضی دروس و کلی بودن آنها، فارغ التحصیلان این رشته پس از اتمام دوره تحصیلی خود توانمندی و مهارت لازم جهت جذب در بازار کار را ندارند و این امر منجر به بی کاری تعداد زیادی از فارغ التحصیلان این رشته می شود که باید به فکر چاره و راه حل از سوی سازمان آموزش عالی کشور و همچنین سازمان تدوین و مطالعه کتب درسی بود. متأسفانه مسئولین در سازمان تدوین کتب درسی اهمیت چندانی به این بحث نداده اند و از همان پایه ابتدایی تا مقطع دکتری، کتب درسی از نظر محتوایی با مشکل عدیده ای مواجه هستند و هیچ بازنگری و

تجدید نظری در مورد آنها صورت نگرفته است. البته همه افراد درگیر با امر آموزش، از مسئولین سازمان تألیف و تدوین کتب درسی گرفته تا اساتید و دانشجویان این رشته، باید در جهت رفع این مشکل نهایت تلاش خود را مبذول دارند و همگی در مقابل این رشته و مشکلات آموزشی آن خود را مسئول دانسته، راهکارها و پیشنهاد های لازم جهت بررسی و حل این مسائل و مشکلات را ارائه نمایند. از نظر نگارنده در این مقاله راه کارها و پیشنهادهایی جهت حل مشکلات آموزشی این رشته و گرایش ارائه شده است که مهمترین آنها عبارتند از: ۱. تغییر گرایش مترجمی از حالت کلی به جزئی و تقسیم آن به شاخه ها و زیرمجموعه های تخصصی ۲. تعیین سرفصل دروس و تنظیم و تدوین کتب و محتوای درسی بر اساس شاخه های تعیین شده. که در این مقاله به بررسی و شرح هر یک از این موارد پرداخته می شود.

۱. تربیت مترجم شفاهی و هم زمان جهت جذب در سفارت خانه ها و کنفرانس های بین المللی

ترجمه به عنوان فعالیتی هدفمند و برطرف کننده موانع زبانی و برقرار کننده و گسترش دهنده روابط میان انسانها از دیرباز مورد توجه بوده است. شاید قدیم ترین اثری که به نقش مترجم همزمان و اهمیت آن اشاره دارد، کتیبه ای است که در آرامگاه «هارم هاب» در ممفیس مصر به دست آمده است. در این کتیبه، مترجم به عنوان رابط بین دو فرهنگ و زبان مختلف در قالب دو نقش متفاوت نشان داده شده است. درحالت اول، وی در مقام شنونده و درحالی که به سوی نماینده فرعون روی کرده است، دستورهای فرعون را از وی دریافت می دارد و سپس همزمان، دستورهای فرعون را به خارجیان ابلاغ می کند. نکته ای که در این نشان سنگی به وضوح به تصویر در آمده است، نقش و جایگاه مترجم همزمان در جامعه آن دوران و یا حداقل در دربار مصر باستان است. (حقانی، ۱۳۸۶، ۷۱)

در حال حاضر، جامعه ما نیز به دلیل ارتباط گسترده با کشورهای عربی نیازمند به کارگیری مترجمان شفاهی و همزمان است، و تربیت مترجم شفاهی و همزمان، نیازمند کسب مهارت و توانمندی والایی است که باید در سرفصل دروس و آموزش مربوط به این شاخه لحاظ گردد. این مترجمان باید از دامنه لغات گسترده ای برخوردار بوده و بر این زبان همچون زبان مادری خود مسلط باشند. لذا در امر آموزش این مترجمان، علاوه بر تدریس دروس پیش نیاز و تخصصی این شاخه در محیط دانشگاه، باید تدبیری اتخاذ شود تا این گروه از مترجمان بتوانند در کنفرانس های بین المللی و در بین هیئت های مختلفی که از کشورهای عربی در این کنفرانس ها حضور می یابند، شرکت کنند تا از نزدیک با کار مترجمان آشنا شده، از مهارت ها و توانمندی های لازم جهت کار در سفارت و کنفرانس

ها آگاهی یابند و این مهارتها را در خود تقویت نمایند. مترجم شفاهی و همزمان بودن، دقت و سرعت بالایی را می طلبد که باید یک مترجم، این ویژگی و شاخصه ها را داشته باشد. سرفصل دروس این شاخه از گرایش مترجمی نیز باید به صورت تخصصی و در جهت تربیت مترجم شفاهی و همزمان توانمند باشد. به عنوان مثال عناوین و موضوعات دروس می تواند عناوینی چون: آشنایی با زبان عربی فصیح، به صورت چند واحد درسی و در حدی که بتواند پاسخگوی نیاز دانشجوی در فراگیری عربی فصیح به طور کامل و وافی باشد؛ آشنایی با لهجه ی شامی و لبنانی، مصری، عراقی، خلیج، سوری و سایر لهجات عربی در حد نسبتاً کامل، در طی چند واحد و در طول چند ترم؛ آشنایی با فرهنگ کشورهای عربی و بررسی فرهنگ هر یک از کشورها در یک کتاب جداگانه و به طور تخصصی و نه کلی، به طوریکه دانشجوی با فرهنگ و اصطلاحات فرهنگی و بار معنایی واژه ها در آن فرهنگ آشنایی نسبی پیدا کند و هنگام ترجمه از معادل فرهنگی یک واژه در زبان مبدأ و مقصد آگاهی داشته باشد و آن را به کار ببرد تا عدم آشنایی با فرهنگ و بار معنایی واژه ها در فرهنگ های متفاوت، منجر به اشتباه مترجم نشود. همچنین واحدهایی چون مکالمه، متأسفانه در مقطع ارشد نادیده انگاشته شده و به جای آن تنها واحدهایی لحاظ شده که در آزمایشگاه های زبان تدریس می شود. این واحدها، تنها مهارت سمعی دانشجوی را تقویت کرده و به بعد گفتاری و مکالمه توجهی نمی شود، در حالیکه در شاخه ی تربیت مترجم شفاهی و همزمان باید بر روی هر دو مهارت شنیداری و گفتاری، توأمان، کار شود و این دو بعد باهم تقویت شود؛ نه اینکه به بعدی توجه شود و بعد دیگر در سطح ابتدائی و مقدماتی باقی بماند. واحد درسی دیگری که می توان در آموزش این مترجمان مدنظر قرار داد، سفر به مناطق عرب نشین می باشد. مترجمان شفاهی و همزمان باید حداقل به مدت چند ماه از طول تحصیل خود را در میان حداقل یک یا چند قومیت عرب زبان بگذرانند تا بتوانند از نزدیک با زبان، لهجه، فرهنگ و شرایط زیستی - معیشتی آنها آشنا شده و مدتی به زبان مردمان و اهالی آن منطقه گفتگو کنند. این امر، تاثیر بسزایی در افزایش دامنه ی لغات و مهارت تکلم آنها خواهد داشت.

شاید اعمال واحدها و سرفصل های درسی پیشنهادی در نگاه اول و درامر آموزش وقت گیر و غیر قابل اجرا به نظر برسد، اما می توان با حذف واحد پایان نامه و افزودن دو ترم به طول مقطع تحصیلی این کار را عملی کرد. و یا اینکه از همان مقطع کارشناسی، بایستی تربیت چنین مترجمانی مد نظر مسؤولین آموزشی این رشته قرار گیرد.

۲- تربیت مترجم جهت فعالیت در امور گردشگری

از شاخه های کاربردی دیگر گرایش مترجمی می توان از تربیت مترجم، جهت فعالیت در عرصه گردشگری نام برد. هر کشوری طبعاً دارای آثار و اماکن تاریخی و گردشگری متعددی بوده و با توجه به اینکه یکی از منابع درآمد هر کشوری از طریق گردشگری و جذب توریست است، در نتیجه، این امر، زمینه و فرصت بسیار مناسبی به منظور اشتغال و فعالیت مترجمان فراهم می سازد. کشور ما، ایران نیز از این امر مستثنا نبوده و از مواهب گردشگری زیادی برخوردار است و به دلیل ارتباط تنگاتنگ و گسترده ای که با کشورهای عربی دارد، می تواند در جذب توریست، موفق عمل نموده و زمینه فعالیت مترجمان را فراهم نماید. آشنایی و آگاهی گردشگران عرب با اماکن تفریحی و تاریخی کشورمان در گرو به کارگیری و استفاده از مترجمان حاذق و توانمندی است که بتوانند این آثار و جاذبه های گردشگری را به بهترین نحو به گردشگران عرب زبان معرفی نمایند. بی تردید، تربیت چنین مترجمانی در گرو آموزشی عالی است و با تربیت مترجم در این زمینه می توان پس از فارغ التحصیلی، ورود آنان را به بازارکار تضمین کرد. اگر مترجمان مهارت و توانایی لازم را دارا باشند، یقیناً پس از اتمام دوره ی تحصیلی خود، مشکلی در زمینه جذب و اشتغال در راستای توانمندی ها و تخصصی خود نخواهند داشت. در آموزش و تربیت چنین مترجمانی، برنامه ریزی و تعیین سرفصل دروس و محتوای کتب آموزشی، از اهمیت ویژه ای برخوردار است، زیرا مهارت ها و توانایی های لازم جهت فعالیت در این حوزه، باید به دانشجویان این شاخه، آموزش داده شود.

سرفصل و کتب درسی این شاخه می تواند عناوین و موضوعاتی این چنینی داشته باشد: آشنایی با اماکن تاریخی ایران به زبان فارسی در کتبی جداگانه و شرح هر مکان با جزئیات و قدمت آن، آشنایی با اماکن تاریخی ایران به زبان عربی، آشنایی با مکان های تفریحی و گردشگری ایران به زبان فارسی و شرح موقعیت جغرافیایی هر مکان. آشنایی با مکان های تفریحی و گردشگری ایران به زبان عربی، مکالمه عربی فصیح و لهجه ها جهت تقویت بعد گفتاری و ایجاد آمادگی در مترجم جهت گفتگو با گردشگران باشد.

به نظر نگارنده تربیت مترجم در این زیرشاخه اگر با موفقیت انجام پذیرد، دانشجویان این زیرشاخه، پس از فراغت از تحصیل به راحتی می توانند وارد بازار کار شده و جذب آژانس ها و تورهای گردشگری شوند و به عنوان مترجم در این زمینه فعالیت نمایند.

۳. تربیت مترجم زائران

با توجه به اینکه کشور ما ایران دارای اماکن زیارتی متعددی است و عربهای شیعه مذهب جهت زیارت این اماکن مقدس از کشورهای مختلف عربی روانه کشور ما می شوند، نیازمند مترجمانی هستند که آنها را در معرفی مکان های زیارتی و یافتن هتل و اقامتگاه و خرید سوغاتی و سایر نیازهایشان یاری کنند. البته هر مترجمی چنین توانایی را ندارد و تنها باید مترجمانی را به کار گرفت که برای این منظور تربیت شده و آموزش و مهارتهای لازم را دیده اند. لذا باید دفتر یا دفاتری با عنوان مترجمین زائران در سرتاسر ایران وجود داشته باشد تا فارغ التحصیلان این شاخه پس از فراغت از تحصیل بتوانند به راحتی جذب این دفاتر شده و در این زمینه فعالیت کنند و البته باید در بین زائران عرب نیز فرهنگ سازی شود که مترجم مورد نیاز خود را از طریق تماس یا مراجعه حضوری به این دفاتر درخواست نمایند.

همچنین مترجمانی که در امور زیارتی به کار گرفته می شوند، می توانند علاوه بر فعالیت در داخل کشور، به همراه زائران ایرانی عازم اماکن زیارتی و مقدس کشورهای عربی شوند و زائران هموطن خود را در برطرف کردن نیازهایشان در کشورهای عربی یاری نمایند و مبلغ مشخصی را که از سوی دفاتر زیارتی تعیین می گردد، پس از اتمام سفرشان از مسؤول کاروان یا زائران مطالبه نمایند.

اگر تربیت مترجم در این زمینه به صورت تخصصی صورت گیرد، مترجمان این شاخه پس از گذراندن آموزش های مورد نیاز و کسب مهارتهای لازم می توانند پس از فراغت از تحصیل جذب بازارکار شوند و با ایجاد دفاتر مترجمین زائران در سرتاسر کشور که خود نوعی کارآفرینی محسوب می شود، برای سایر فارغ التحصیلان این شاخه نیز ایجاد اشتغال کنند.

اما واحدهای درسی مورد نیاز جهت تربیت این گروه از مترجمان می تواند دروسی، نظیر: معرفی اماکن زیارتی ایران به زبان فارسی، معرفی اماکن زیارتی ایران به زبان عربی، آشنایی با فرهنگ کشورهای عربی شیعه مذهب، به منظور آشنایی مترجم با فرهنگ و آداب معیشتی آنها. آشنایی با لهجه ها و گویش های اعراب شیعه مذهب، زیرا برخی از زائران عرب زبان به لهجه ی خود تکلم کرده و قادر به صحبت کردن به زبان عربی فصیح نمی باشند. لذا مترجمان این شاخه باید تا حدودی با لهجه های عامی نیز آشنا باشند تا در برخورد با چنین زائرانی با مشکل مواجه نشوند. از طرفی چون این

مترجمان گاه همراه زائران ایرانی عازم کشورهای عربی می شوند، لذا بایستی قادر به تکلم لهجه ی مردمان این کشورها باشند.

۴- تربیت مترجم کتبی

بشر به اقتضای روحیه ی کنجکاو خود، همواره در پی یافتن راهی برای برقراری ارتباط و آشنایی با سایر اقوام بوده است. از همین رو، آثار مکتوب و به خصوص متون ادبی، فلسفی و مذهبی با انعکاس آراء، افکار و به طور کلی فرهنگ و جهان بینی جوامع زبانی مختلف، زمینه مناسبی را برای درک و شناخت بیشتر و عمیق تر جوامع بشری نسبت به یکدیگر فراهم کرده اند. از سوی دیگر عامل زبان همواره به عنوان مانعی در این راه عمل کرده است، به گونه ای که شناخت دیگر جوامع اصولاً بدون آشنایی با زبان اهل آن جامعه، امری ناممکن است. وجود مانع زبانی از یک سو و عدم امکان یادگیری زبان برای تمام اقشار جامعه از سوی دیگر، ترجمه را در طول تاریخ به عنوان مناسب ترین راه برای دستیابی به محتوای تولیدات جوامع زبانی دیگر مورد توجه قرار داده است. و به ویژه ادبیات که آینه تمام نمای فرهنگ و هویت ملت‌هاست، توانسته از این طریق از مرزها گذر کند و هنری جهانی شود.

با توجه به مطالب مذکور، ترجمه پل ارتباطی میان جوامع بوده و انتقال دهنده ی فرهنگ و ادب جوامع به یکدیگر می باشد. از آنجا که بیشتر آثار ادبی و فرهنگی و علوم به شکل مکتوب بوده و باید ترجمه شوند، ترجمه ی این متون علمی و ادبی در گرو به کارگیری مترجمان حاذق و توانمند می باشد و اگر مترجمی توانایی و مهارت لازم و کافی جهت ترجمه ی چنین متونی را نداشته باشد، نباید دست به ترجمه این متون بزند. در گذشته و همچنین در حال حاضر شاهد این بوده ایم که چگونه مترجمان مبتدی، و ناآشنا به ظرایف ترجمه، از آثاری مشهور و جهانی ترجمه هایی فرومایه و ضعیف به دست داده اند که نه تنها نتوانسته‌اند در معرفی این آثار به مردمان کشور خود موفق باشند، بلکه به واسطه ی ترجمه های آنان از ارزش این آثار ادبی و علمی نیز کاسته شده است.

کشورهای عربی نیز دارای آثار علمی و ادبی با ارزشی هستند که به ناچار باید از طریق مترجمانی حاذق به زبان فارسی ترجمه شود. لذا در اینجا تربیت مترجمانی توانمند و حاذق لازم و ضروری به نظر می رسد؛ به ویژه، ترجمه متون علمی و تخصصی نیازمند کسب مهارت خاصی است که باید از طریق آموزش در طول دوره ی تحصیل به مترجمان این شاخه داده شود. این آموزش در گرو تعیین واحدها و سرفصل های دروس و تدوین کتب به شکل تخصصی و مرتبط با این رشته می باشد که

باید با اهتمام سازمان مطالعه و تدوین کتب درسی و برنامه ریزی دقیق مسئولان دانشگاهی صورت گیرد.

اما واحدهای درسی مورد نیاز جهت تربیت چنین مترجمانی می تواند به این شکل باشد: چند واحد درسی با عنوان آشنایی با فرهنگ نامه های تخصصی سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، ورزشی، حقوقی و... که بهتر است نقاط قوت و ضعف هر یک از این معاجم بررسی شود و در آخر جامع ترین و کاملترین آنها نیز مشخص و به دانشجویان معرفی گردد؛ واحدی با عنوان فن ترجمه جهت آشنایی دانشجویان با فن ترجمه و دانستن ظرایف آن؛ واحدی با عنوان اصول و روش ترجمه متون که در هر ترم به روش ترجمه یک یا چند متن پرداخته شود؛ به عنوان مثال در ترم اول به اصول و روش ترجمه متون مطبوعاتی و در ترم دیگر به اصول و روش ترجمه ی متون ادبی و در دو یا سه ترم به بررسی اصول و روش ترجمه متون علمی پرداخته شود، به گونه ای که دانشجو بتواند در طول این چند ترم تحصیلی خود، مهارت و توانمندی لازم جهت ترجمه ی متون مختلف را کسب نموده و پس از فراغت از تحصیل بتواند به راحتی از عهده ی ترجمه این متون برآید؛ همچنین واحدهایی با عنوان تمرین ترجمه باید توسط دانشجو گذرانده شود، به نحوی که دانشجو پس از آگاهی یافتن از ظرایف و اصول ترجمه و فراگرفتن مهارتهای لازم جهت ترجمه، این نکات را هنگام ترجمه متون، پیاده نموده و با تمرین ترجمه، مهارت و توانمندی خود را محک بزند. همچنین واحدی با عنوان معادل گزینی واژگان و نیز واحدی با عنوان ارزیابی ترجمه متون باید در بین واحدهای آموزشی این شاخه گنجانده شود.

البته نگارنده این مقاله بر این باور است که اگر تربیت مترجم کتبی به صورت تخصصی و شاخه شاخه صورت گیرد، در نتیجه هم ترجمه ها از کیفیت بهتری برخوردار خواهند بود و هم مترجمان هرکدام در زمینه ی تخصص خود به فعالیت خواهند پرداخت؛ به عنوان مثال، تربیت مترجم کتبی می تواند در شاخه های زیر صورت گیرد: ۱. مترجم متون ادبی (نظم و نثر)، ۲- مترجم متون داستانی، ۳- مترجم متون نمایشی، ۴- مترجم متون علمی، ۵- مترجم متون فنی ۶- مترجم متون سیاسی (مترجم قراردادهای و تفاهم نامه ها) ۷- مترجم متون تجاری و ...

پس اگر تربیت و آموزش مترجمان کتبی به خوبی صورت گرفته باشد، مسئولان دانشگاهی نگرانی از بابت اشتغال دانشجو و ورود آنها به بازار کار نخواهند داشت و دانشجویان این زیرشاخه ها در سایه ی آموزش و کسب توانمندی های لازم می توانند به راحتی در مراکز ترجمه جذب و مشغول

به کار شوند. حتی فارغ التحصیلان این زیرشاخه ها می توانند با ایجاد مراکز دارالترجمه در سراسر کشور کارآفرینی نموده، هم برای خود و هم برای فارغ التحصیلان زیرشاخه های مترجمی، ایجاد اشتغال نمایند.

۵- تربیت ناقد و ارزیاب ترجمه

آموزش و تربیت ناقد و ارزیاب ترجمه باید از اهداف اصلی گرایش مترجمی باشد، چرا که به تناسب افزایش کمی حجم ترجمه در عصر حاضر، کیفیت این ترجمه ها نیز باید مد نظر قرار گیرد. از نظر کاربردی می توان گفت که تنها تضمین قابل اتکا برای کیفیت و دقت ترجمه، ارزیابی است. با انجام ارزیابی می توان درباره قابل چاپ و انتشار بودن یک اثر ترجمه شده اظهار نظر کرد. زیرا میزان روانی و خالی از ابهام بودن جملات و مأنوس بودن واژگان و ترکیبها و تعبیرهای مختلف با بار عاطفی، احساسی، فرهنگی و ... به هنگام ارزیابی روشن می شود. (الدیداوی، ۲۰۰۰م، ۱۰۴)

همچنین ارزیابی، حلقه‌ی رابط تئوری و عمل در ترجمه است. ارزیابی ترجمه به منظور اطمینان از درستی و مطابقت آن با اصول و فنون مختلف ترجمه، ضروری است. ارزشیابی ترجمه و مترجم، زمینه ای مناسب فراهم می آورد تا رقابت مثبت در جهت بهبود کیفیت ترجمه بیشتر شود؛ در ترجمه ها، روندی صعودی به وجود آید و درنهایت، ترجمه هایی با کیفیت عالی داشته باشیم. ارزیابی متون ترجمه شده، می تواند تا حد زیادی، اشکال ها و نقطه ضعف های آنها را آشکار کند و در نهایت، باعث شود ترجمه های بهتری پدید آید.

با توجه به مطالب یاد شده، تربیت ناقدان و ارزیابانی جهت نظارت بر کیفیت ترجمه ها از اهمیت بیشتری برخوردار است و باید در اهداف آموزشی و تربیتی گرایش مترجمی گنجانده شود.

از سوی دیگر فارغ التحصیلان این شاخه از گرایش مترجمی، پس از فراغت از تحصیل و در صورت کسب مهارت‌های لازم در طول دوره آموزشی خود می توانند به راحتی جذب بازار کار شوند و در زمینه ی نقد و ارزیابی آثار ترجمه شده فعالیت نمایند.

واحدهای آموزشی پیشنهادی مورد نیاز در این شاخه عبارتند از: چند واحد پیرامون ترجمه و فن ترجمه، نظریه های ترجمه، آشنایی با اصول نقد ترجمه، آشنایی با ناقدان مطرح ترجمه و نظریات آنها، مدل های نقد و ارزیابی ترجمه، تمرین ارزیابی ترجمه و ...

نتیجه گیری

در این پژوهش، قابلیت های رشته ی زبان و ادبیات عرب در گرایش مترجمی، از لحاظ کارآفرینی و نقش آموزش عالی در توانمندسازی فارغ التحصیلان این رشته، به منظور جذب و ورود به بازار کار مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به نتایج و یافته های حاصل از این پژوهش، در راستای پاسخگویی آموزش عالی کشور به چالشهای مربوط به بیکاری فارغ التحصیلان رشته عربی، باید برای نکته مهم تأکید کرد که تلاش در جهت القا و آموزش توانمندیها و قابلیت های کارآفرینی به دانشجویان این رشته باید به عنوان یک اولویت جدی در دستورکار سیاستگذاران و برنامه ریزان آموزش عالی کشور قرار بگیرد. و این مهم از طریق برنامه ریزی صحیح آموزشی با هدف جهت دهی واحدهای درسی دانشگاهی به سمت آموزشهای تخصصی و کارآفرینانه، ممکن خواهد شد.

پس چنانچه تغییر و تحولی اساسی در شیوه های آموزشی و تربیتی رشته ی مترجمی زبان عربی به وجود آید و در بازنگری دروس این رشته سعی شود محتوای اصلی هر سرفصل، حوزه مشخصی را پوشش دهد و در قالب مجموعه دروس اصلی تشکیل دهنده آن حوزه نمود پیدا کند. و همچنین هدف و برنامه مشخصی در تربیت و آموزش دانشجویان این رشته دنبال شود، بی شک، فارغ التحصیلان این رشته، مشکلی در جذب و ورود به بازار کار نخواهند داشت و در یافتن زمینه ها و قابلیت های کارآفرینی این رشته، خود، پیشگام و راهگشا خواهند بود.

منابع و مأخذ

۱. پورکاظمی، محمد حسین (۱۳۸۸)؛ «وضعیت راهیابی فارغ التحصیلان رشته های علوم انسانی و اجتماعی دانشگاههای دولتی به بازار کار»، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ش ۵۲، ص ۱۵۰-۱۲۷.
۲. جعفرزاده، مرتضی؛ بازرگان، عباس (۱۳۸۳)؛ «تحلیل عوامل مؤثر در کارآفرینی دانش آموختگان دانشگاه تهران»، فصلنامه مدیریت فرهنگ سازمانی، ش ۷، ص ۲۵۴ - ۲۰۵.
۳. حقانی، نادر، نظرها و نظریه های ترجمه، چاپ اول، امیر کبیر، تهران، ۱۳۸۶.
۴. حلاج یوسفی، محمدرضا، نیکی اسفهان، خلیل زاده (۱۳۹۰)، «کارآفرینی در علوم انسانی»، کنفرانس ملی کارآفرینی، تعاون، جهاد اقتصادی، ص ۵۹-۵۲.
۵. خسروی پور، بهمن؛ منجم زاده، زهره (۱۳۸۸)؛ «نقش آموزش عالی در کارآفرینی و اشتغال زنان»، مجله کار و جامعه، ش ۱۱۱، ص ۲۷-۱۸.
۶. الیدیاوی، محمد، الترجمة و التواصل: دراسات تحليلية عملية لاشكالية الاصطلاح و دور المترجم، الطبعة الاولى، المركز الثقافی العربی، دارالبيضاء المغرب، ۲۰۰۰ م.
۷. سلیمی، جمال؛ عبدی، علی (۱۳۸۷)؛ «کارآفرینی؛ اصول و مبانی، روش های آموزش و نقش دانشگاه در آموزش آن»، مجله کار و جامعه، ش ۱۰۱، ص ۵۲ - ۵۹.
۸. صفری سعید، سمیع زاده مهدی (۱۳۹۱)، نیازسنجی آموزش دانش و مهارت کارآفرینی در رشته های علوم انسانی، نشریه فناوری و آموزش، دوره ۷، ش ۱، ص ۷۹-۶۹.
۹. فراهانی، ابوالفضل؛ گودرزی، محمود؛ نادری، ندا (۱۳۸۹)؛ «کارآفرینی دانشجویان از نظر دانش آموختگان»، فصلنامه مدیریت ورزشی، ش ۶، ص ۱۰۱ - ۱۲۰.
۱۰. کردنائیج، اسد الله؛ زالی، محمدرضا (۱۳۸۷)؛ «آموزش کارآفرینی در نظام تعلیم و تربیت کشور»، مجله کار و جامعه، ش ۹۶ و ۹۷، ص ۱۳-۴.

۱۱. مکی آل آقا، بدیع الزمان (۱۳۸۶)، نقش دانشگاه در توسعه کارآفرینی، نشریه نوآوری های مدیریت آموزشی، دوره ۲، ش ۴، ص ۱۲۷-۱۱۵ .
۱۲. میرعمادی، حسین علی، تئوریهای ترجمه و تفاوت ترجمه مکتوب با همزمان، چاپ دوم، خانه فرهنگ، تهران، ۱۳۷۴.
۱۳. نوروزی، محمد رضا (۱۳۸۸)، «موانع کارآفرینی دانشگاهی و اقدامات راهبردی برای تقویت کارآفرینی دانشجویان»، مجله کار و جامعه، ش ۱۱۱، ص ۱۷-۱۰ .
۱۴. هزارجریبی، جعفر (۱۳۸۲)، «توسعه کارآفرینی و دانش آموختگان»، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ش ۳۰، ص ۱۷۷-۱۵۹ .
۱۵. یعقوبی نجف آبادی، اشرف (۱۳۸۹)؛ «ضرورت آموزش کارآفرینی در همه ی مقاطع تحصیلی»، فصلنامه رشد مشاور مدرسه، ش، ص ۳۲ - ۲۸ .

التعليم وريادة الأعمال في مجال اللغة العربية وآدابها

بروين فرهادي*، صديقه اسدى مجره**، رعنا فرهادي***

الملخص

المهمة الأساسية للتعليم العالي هي تسهيل النمو البشري وتكامله، التنمية، وإثراء المعرفة والثقافة في البلد وتدريب القوى العاملة المطلوبة للمجتمع. ولذا فإنّ تدريب المتخصصين وفقاً لاحتياجات المجتمع مهم جداً. والتنمية الاقتصادية والاجتماعية والثقافية في كل بلد يمكن أن تهتمّ بتدريب المتخصصين بالبرامج الدراسية. وعملية التعليم التنفيذية يجب أن تخطط بشكل بحيث تعطي المهارات الضرورية في المحاور المهنية والشخصية للطلاب. لأنّ تحسين جودة التعليم العالي، يؤدي إلى تقليل معدل بطالة الخريجين ويؤدي إلى توفير فرص العمل. وقد حاولت هذه الدراسة الإجابة على هذا السؤال، وهو: هل يمكن ريادة الأعمال في مجال فرع اللغة العربية وآدابها في ضوء التعليم أم لا؟ وضمن إثبات هذا الموضوع، تُعرض في النهاية أفكار جديدة لتوفير فرص العمل في مجال اللغة العربية (فرع الترجمة). وهناك مقترحات لتغيير المناهج والوحدات التعليمية في هذا الفرع وتقسيم الأدب العربي (فرع الترجمة) إلى فروع وغصون أكثر تخصصاً لتدريب والتعليم المتخصصين بهدف توفير الفرص العمل والتوظيف في سوق العمل.

كلمات مفتاحية: اللغة العربية وآدابها، فرع الترجمة، التعليم، توفير فرص العمل، سوق العمل.

* طالبة ماجستير، في فرع الترجمة العربية بجامعة طهران (الكاتب المسؤل)، pfarhadi9@gmail.com

** طالبة دكتوراه في فرع اللغة العربية وآدابها بجامعة سمنان.

*** بكالوريوس في فرع اللغة العربية وآدابها بجامعة الشهيد مدني.